

Duiven houden en huisvesten door de eeuwen heen

De duivenhouderij kent in de geschiedenis diverse varianten. Hield men vroeger duiven voor de consumptie en de mest, de laatste jaren is het doel van de duivenhouderij sterk veranderd. Het is van een nutsdier een hobbydier geworden en voor velen een aardige vrijetijdsbesteding. Zo kent men de postduif voor de wedstrijdvluchten en komen sierduiven in diverse geteelde variaties voor.

Al sinds eeuwen worden er over de hele wereld, maar vooral in Azië en Europa duiven gefokt. Was het niet voor het vlees en de mest, dan was het wel vanwege hun schoonheid en vliegkunsten. De duivenhouderij kende zijn grootste bloeiperiode tussen de 13e en de 18e eeuw.

Het nut van duiven

De duiven werden in groten getale gehouden, vooral door de adel. De duiven vlogen vrij rond en zochten hun eigen voedsel op de akkers van de boeren, die daardoor benadeeld werden. De baten, zoals de mest en het duivenvlees, waren voor de adel. Zo werden er jaarlijks karrenvrachten vol mest geproduceerd. De mest was een kostbaar goed. De inlandse tabaksteelt maakte gretig gebruik van de vruchtbare duivenmest. Het duivenvlees was een welkome afwisseling van het ingezouten vlees dat in de winter werd genuttigd.

Post en medicijn

Daarnaast werden postduiven ook ingezet voor het overbrengen van berichten. Van oudsher gold de duif ook als leverancier van huismiddeltjes tegen diverse ziekten en kwalen. Duivenvlees, -bloed en duivenlever

werden onder andere gebruikt voor gezwellen, struma, haaruitval en geelzucht. Zelfs de mest werd gebruikt als huismiddeltje. Vermengd met honing en om de hals gelegd verdreef het keelontsteking.

Voedselbron

Al in de vroege middeleeuwen vond verdere verspreiding van de duivenslagen plaats over geheel West-Europa. Ook toen gebruikte men de mest en de jonge duiven waren een welkome voedselbron. Een groep van tweehonderd volwassen dieren leverde jaarlijks vijfhonderd jonge duiven op die, vlak voordat ze zouden uitvliegen, door hun eigenaren opgegeten werden of op de markt werden verhandeld.

Heerlijk recht

Het oprichten van een duiventil en het in bezit hebben van een vlucht duiven was vroeger niet zomaar aan eenieder toegestaan. Het was een zogenoemd 'heerlijk recht', hetgeen betekende dat dit voorbehouden was aan de adel en hoge geestelijken, voor zover die grootgrondbezitter waren. Er werd een landgoed van een bepaalde oppervlakte vereist. De bepalingen hieromtrent verschilden echter van

gewest tot gewest. Anders dan in andere gewesten was dit recht in Drenthe geen 'heerlijk recht'. Waarschijnlijk met uitzondering van de 'Heerlijkheid Ruinen'. Duiven werden hier gehouden om de mest en omwille van het aanzien. Ook de dominee had soms duiven, waarbij de til dan in het bezit was van de kerkvoogden. Kende men in Drenthe dus zijn eigen regeling, eind 18e eeuw veranderde dat. In 1789 werden namelijk de slavernij, de horigheid, de exclusieve jachtrechten en het recht van een duiventil afgeschaft. Dat betekende niet dat de tillen verdwenen, wel dat er voortaan

Deze goed onderhouden duiventil uit 1887 staat in Oldeberkoop

aan het bezit ervan andere voorwaarden werden gesteld dan vroeger. De gewone burger mocht dus beslist niet zomaar een duiventil met een flink aantal duiven hebben. Hoogstens een paar koerduifjes, maar dat was ook niet altijd toegestaan. Sinds 1807 moesten, volgens het jachtreglement, alle aanwezige torens en tillen jaarlijks worden geregistreerd. Er waren toen vijftig tillen in Drenthe. Pas met het van kracht worden van de nieuwe jachtwet in 1954, is deze registratie beëindigd.

Duivenverblijven

Een duiventil of -verblijf moet aan een aantal voorwaarden voldoen. Ze moeten hoog staan, omdat duiven van nature hoog nestelen. Ze moeten voldoende binnen-

Dit duivenhok uit 1750 is te vinden op landgoed Mensinghe in Roden

ruimte hebben voor het nestelen en de voortplanting. Omdat duiven van nature op hun hoede zijn voor hun belagers, zijn het schuwe dieren. Een duiventil staat dus altijd op enige afstand van een woning of ander bouwwerk.

In Friesland zijn slechts enkele fraaie onderkomens uit het verleden bewaard gebleven. Verspreid over de provincie zijn er nog zes duivenslagpoorten en een duivenslagtil. Duivenslagpoorten ontstonden in de 16e en 17e eeuw. Het is een sluitinrichting voor een duivenhok. De dieren kunnen wel naar binnen vliegen, maar er niet meer uit. Duivenslagpoorten waren gelokaliseerd op de zolder van de toegangspoort van het kasteel, borg, stins, boerderij, kerk of klooster. Dit kon in de vorm van een stenen poort

Duiventil en fazanterie, tot 1984 in gebruik op landgoed Nienoord in Leek

of in een rechthoekige houten kast met een zadeldak boven de poort. Ze stonden vaak op een dam in de gracht rond het hoofdgebouw. In de top van de voor- en/of achtergevel zaten vlieg- of vluchtgaten, in Friesland 'gibbegaten' genoemd. Een half wilde duif werd namelijk een 'gibbe' genoemd.

Hedendaagse duivensport

De hedendaagse duivensport kent twee varianten: de postduiven die in wedstrijdverband worden ingezet bij diverse vluchten en de sierduivensport met op exterieur en kleur gefokte dieren. Maar de huidige woningvoorschriften binnen de bebouwde kom en de kritische geluiden van de vogelbescherming zorgen voor een afnemende belangstelling, van vooral jongeren. ●

Recent gerestaureerde duiventil uit 1824 op landgoed IJsselvliet in Wezep

